

ОСНОВНІ ПІДХОДИ ДО ОРГАНІЗАЦІЇ ВИХОВНОЇ РОБОТИ В СУЧАСНІЙ ШКОЛІ

Список рекомендованої літератури з підготовки до заліку.

1. Карпенчук С.Г. Теорія та методика виховання., К, 2005
2. Качинська Л.П. Виховний процес в сучасній школі.
3. Книга класного керівника: Довідково-методичне видання / Упоряд. С.В. Кириленко, Н.І. Косарева. – Харків, 2005
4. Концепція національного виховання (Схвалена Всеукраїнською радою працівників освіти 30 червня 1994 року) // Рідна школа. - 1995. - №6
5. Кульневич С.В.. Лакоценина Т.П. Воспитательная работа в в средней школе: от коллективизма к взаимодействию. – Ростов-н/Д, 2000
6. Рожкова М.И. Классному руководителю. – М., 1999
7. Крикунов А. С., Чернышев А. С., Луньков А.И. Социально – психологические основы работы классного руководителя. – М.: просвещение. – 1989. – 108с.

III. Основні категорії, базові поняття.

Виховання – це процес впливу вихователя на учня з метою формування в нього совісті, честі, людяності, правдивості та інших рис характеру, які визначатимуть особистість школяра як майбутнього свідомого громадянина незалежної України.

Виховна робота – діяльність вчителів, кл. керівників, батьків щодо здійснення формування певних рис особистості вихованців.

Мета виховання - основа виховної системи. Вона має суспільний характер (соціальне замовлення), відзначається універсальністю і чіткою конкретизованістю.

В Україні, як і в інших країнах світу, історично склалася своя система виховання, яка максимально враховує національні риси і самобутність українського народу.

Ідеал українського національного виховання – гармонійно і всебічно розвинена особа українця з багатограними знаннями, глибокою національною свідомістю, високими інтелектуально-творчими, духовно-моральними й естетичними якостями, патріотичними почуттями та працьовитістю. Він базується на засадах народних чеснот українців і християнської моралі, позитивних героїв літописних творів княжих часів і української літератури нового часу, педагогічній думці України від "Повчання дітей" Володимира Мономаха до "Виховного ідеалу" Григорія Ващенко.

Державна національна програма "Освіта" визначила стратегію розвитку освіти в Україні, пріоритетні напрямки та шляхи "створення життєздатної системи безперервного навчання і виховання для досягнення високих освітніх рівнів, забезпечення можливостей постійного духовного самовдосконалення особистості, формування інтелектуального та культурного потенціалу як найвищої цінності нації".

Отже ідеал українського національного виховання, основні генеральні напрямки відображені у «Законі про Освіту», Національній доктрині розвитку освіти, концепції національного виховання. Певні підходи та методики у відповідних нормативних документах органів управління освітою.

Формування особистісних рис громадянина України включає у себе формування національної самосвідомості, духовності, формування моральності (утвердження принципів загальнолюдської моралі), художньо-естетичної, правової, трудової, фізичної, екологічної культури, розвиток індивідуальних здібностей і талантів).

Педагогічна система, яку можна розглядати і як модель виховного процесу взагалі, включає п'ять компонентів:

- ціль педагогічного впливу;
- суб'єкт педагогічного впливу;
- об'єкт-суб'єкт педагогічного впливу;

- зміст педагогічного впливу;

- засоби педагогічного впливу.

Зміст виховання - комплекс ідей, думок, чинників, основних напрямів виховного впливу. **Зміст і характер** національної системи виховання відображає економічні, політичні, географічні, етнографічні, психологічні особливості певного народу.

Зміст національного виховання учнів визначає тріада: "громадянин - патріот - гуманіст". Кожен з цих компонентів має свої специфічні ознаки.

Засоби виховання – це сукупність конкретних предметів і здобутків матеріальної й духовної культури, форми й види різної діяльності, які застосовуються при використанні певного методу. Крім матеріальних (аудіо, відео, комп'ютер, фото), чинне місце посідають – «слово», праця, мистецтво природа, література, та ті, що мають національне підґрунтя: родовід, рідна історія, мова, краєзнавство, народні міфологія, фольклор, народний календар, національна символіка, народні прикмети, релігія та виховні традиції, родинно-побутова культура, національні традиції, звичаї та обряди тощо.

Метод у перекладі із грецької означає шлях до чого-небудь, спосіб пізнання, дослідження. **Методи виховання** – це шляхи, способи впливу вихователя на свідомість, волю, почуття, поведінку вихованців з метою досягнення в них заданих якостей.

Класифікація методів виховання. Правильному, усвідомленому вибору методів виховання й найбільш ефективному їх використанню допомагає класифікація методів – система методів, побудована по певній ознаці. Як ознака можуть бути взяті характер, результат впливу, спрямованість і інших.

Є так звані – наочні, практичні, словесні методи. У наш час найбільш об'єктивною і сучасною вважається класифікація методів виховання, яка побудована на основі спрямованості та запропонована Г.І. Щукіною. У ній виділяється три групи методів: методи формування свідомості особистості; методи організації діяльності й формування досвіду суспільної поведінки; методи стимулювання діяльності й поведінки.

Прийом виховання – частина загального методу, віддалений вплив, конкретне поліпшення, необхідне для ефективнішого використання того або іншого методу.

Форма (від лат. Forma) – зовнішній вигляд, зовнішній обрис, певний, стійкий порядок. Звідси формою виховання є зовнішня сторона організації виховної роботи, що пов'язана з кількістю тих, яких навчають, часом і місцем навчання, порядком його здійснення.

Поняття «форма» у педагогіці має два значення: форма організації виховання й форма виховання.

Форма організації – це окрема ланка процесу виховання, обмежена тимчасовими рамками. Форми організації виховання визначають певний вид заняття та постають як виховні заходи, що втілюють у собі зміст виховної діяльності. Це – інформаційні повідомлення, класні години, бесіди за "круглим столом", диспути, усні журнали, колективні творчі справи, брейн-ринг, конкурси, читацькі конференції, гуртки, тематичні вечори, дискотеки, тижні науки і культури, свята народного календаря, клуби та об'єднання за інтересами тощо. Ці форми називають зовнішніми.

А форми виховання (їх називають загальними) розділяються на індивідуальні, групові, фронтальні.

Різні форми організації позаурочної діяльності учні орієнтуються на істинно людські цінності, суспільно й особистісно значимі. Реалізуючи виховні функції, класний керівник здійснює вибір форм роботи з учнями. Насамперед вони пов'язані з організацією різноманітної діяльності дітей.

Можна розрізняти форми за видами діяльності - навчальна, трудова, спортивна, художня; по способі впливу педагога - безпосередні й опосередковані.

За терміном часу проведення форми можна розділити:

- короткочасні (від декількох хвилин до декількох годин);
- тривалі (від декількох днів до декількох тижнів);
- традиційні (регулярно повторювані).

За часом підготовки можна говорити про форми роботи, проведених з учнями без включення їх у попередню підготовку, а також про форми, що передбачають попередню роботу, підготовку учнів.

По суб'єкту організації класифікація форм може бути наступної:

- організаторами дітей виступають педагоги, батьки й інші дорослі;
- діяльність організовується на основі співробітництва;
- ініціатива і її реалізація належить дітям.

Знання методів, прийомів і засобів виховання, уміння правильно їх обирати й використовувати є ознакою високої майстерності педагога. Вчитель має не лише орієнтуватися в широкому спектрі сучасних інноваційних проектів, ідей, напрямків, різних моделей шкіл, а й мати у своєму арсеналі найефективніші освітні технології.

Форми виховної роботи підрозділяються на масові, групові й індивідуальні. Як критерій тут узятий кількість учасників, що задіяні у заході. Індивідуальна форма – це робота з одним вихованцем; групова – від 5-7 вихованців до 25-40; масова –кількість вихованців необмежена. Практика показує: ефективність виховного процесу залежить від форми його організації. Чим більша кількість вихованців бере участь у заході – тим нижче якість виховання. Зараз широко використовуються групові форми виховної роботи – вони достатньо ефективні й не дуже дорогі.

За Титовою є підхід, де всі виховні форми розрізняються на заходи, справи, ігри.

Приклади загальнокласних справ:

- * тематичні класні години (двічі на місяць);
- * класні збори (один раз на чверть);
- * різноманітні тематичні ігри пізнавально-розважального характеру типу "Що, де, коли?", "Брейн-ринг", "Щасливий випадок" та ін.;
- * класні вечори, "вогники", дні іменинника;
- * вечори та зустрічі разом із батьками "Тато, мама і я - дружна сім'я";
- * екскурсії пізнавального та естетичного характеру;

- * культпоходи в театр, на концерти та святкові гуляння;
- * трудові справи (участь в актах милосердя, суботниках, допомога молодшим за себе та людям похилого віку);
- * спортивні змагання, ігри типу "Тато, мама і я – спортивна сім'я";
- * дальні екскурсійні поїздки;
- * культпоходи;
- * випуски класної газети та класних літературно-творчих журналів;
- * робота з оформлення свого закріпленого кабінету;
- * день народження класу.

Приклади загальношкільних справ:

- * 1 вересня - свято першого шкільного дзвінка, День знань.
- * Участь в Дні міста.
- * Шкільний інтелектуальний марафон.
- * Традиційний день школи.
- * Шкільний конкурс авторської пісні.
- * Декада знань.
- * Традиційний загальношкільний ярмарок.
- * День культури - весняне свято мистецтв.
- * Свято останнього шкільного дзвінка.
- * Шкільне спортивне свято.
- Традиційний весняний суботник і підготовка школи до нового навчального року.

Індивідуальна робота школярів у позаурочний час буває двох видів:
виконавська (елемент творчості незначний, а то і зовсім відсутній: виготовлення наочних посібників, оформлення альбому, підготовка реферативної доповіді або повідомлення за дорученнями гуртка, класного колективу, вчителя) і творча (містить елементи дослідження, наприклад: підготовка теми "Народні назви рослин нашої місцевості" вимагає від учня ознайомлення з літературою, уміння користуватися словником, збирання матеріалу, його обробки, опису, публічного виступу). Творчі роботи

розраховані на більш тривалий час, ніж виконавські, проводяться під керівництвом вчителя.

Зазначені відмінності організаційних форм передбачають комплексне їх використання.

При виборі тієї або іншої форми роботи з учнями доцільно керуватися наступними положеннями:

1. Урахувати виховні завдання, певні на черговий період роботи (рік, чверть); кожна форма роботи повинна сприяти їхньому вирішенню;

2. На основі завдань визначити зміст роботи, основні види діяльності, у які доцільно включити дітей;

3. Скласти набір можливих способів реалізації намічених завдань, форм роботи з урахуванням:

а) принципів організації виховного процесу;

б) можливостей, підготовленості, інтересів і потреб дітей;

в) зовнішніх умов (культурні центри, виробниче оточення);

г) можливостей педагогів, батьків;

4. Організувати спільний з учасниками роботи пошук форм на основі цілевизначення, при цьому придумувати доцільні засоби:

а) збагачення досвіду дітей новими ідеями, наприклад, через звертання до досвіду інших, вивчення опублікованих матеріалів, постановку конкретних питань і т.д.;

б) перевірки підготовлених педагогом варіантів форм;

5. У процесі пошуку й вибору важливо забезпечити несуперечність змісту й форм виховної роботи.

ІУ. Підходи до визначення методики організації окремих форм виховної роботи.

Тут можна виділити загальні підходи.

1. Під час організації будь-якої класної справи, виховного заходу, реалізації певної форми виховання треба чітко визначити її тему, мету та

завдання.

Треба прагнути до розв'язання її за допомогою комплексу виховних завдань, а саме:

- розвиток пізнавальних інтересів;
- формування моральної культури та поведінки;
- виховання високої естетичної культури;
- формування навичок здорового способу життя;
- формування трудових навичок;
- виховання почуття обов'язку та відповідальності;
- * створення в класі атмосфери дружби, взаєморозуміння та підтримки;
- * розвиток творчих можливостей учнів;
- * формування єдиного колективу: учнів, батьків, класного керівника.

2. У залежності від конкретної мети та завдань реалізувати їх у певній формі заходу. Наприклад: тема «обираємо майбутню професію», мета - ознайомити учнів з найбільш розповсюдженими у нашому регіоні професіями, показати вимоги до її обранців, шляхи до отримання тощо. Доцільні форма – презентація професії, круглий стіл, вечір у запитаннях та відповідях. Або, якщо мета полягає у визначенні професійної придатності учнів, то доцільною формою має бути – психологічний практикум, або тренінг.

3. Підбір матеріалу, створення сценарного плану.

4. Підготовчий етап.

- Створення творчої групи (або Ради Справи) Для того щоб класному керівнику спланувати цей вид своєї діяльності, необхідно деяких учнів класу об'єднати в групи за певними критеріями, поставити перед ними конкретні завдання та представити форми їхньої реалізації. При цьому слід мати па увазі дві обставини. По-перше, поділ на групи є вельми умовним, про нього ні в якому разі не повинні знати вихованці. По-друге, ця робота ведеться упродовж багатьох років поступово, періодично, а не відразу.

- **найважливіші організаційні моменти:**

1. реклама (оголошення).
2. Підготовка матеріалів для учасників справи (наприклад: у конкурсі шарад учасникам знадобиться листок і ручка, для конкурсу інсценованої пісні - записи пісень).
3. Підготовка матеріалів для організаторів справи (наприклад: костюми для концерту, роздруківки пропусків і погон для "Блискавиці").
4. Оформлення місця проведення справи.
5. Підготовка журі, критеріїв суддівства й підручних матеріалів для журі (наприклад таблички з оцінками на КВВ).
6. Підготовка призів переможцям.
7. Підготовка форми справи (наприклад: театральна зав'язка, підготовка ведучих, підготовка станцій, продумування питань до диспуту). Як правило підготовку форми справи можна розбити на декілька підзадач, які не обов'язково вирішувати спільно.
8. Узгодження з людьми, від яких буде залежати проведення справи.
9. Організація преси: фото, відео, статті.

5. Безпосереднє проведення заходу.

1. вступне слово вчителя чи ведучого, який повідомляє тема, та мету проведення виховного заходу (неявно),

Безпосереднє проведення

6. Підведення підсумків, рефлексія. (знову слово організатору)

У. Характеристика деяких організаційних форм виховної роботи.

Під час відповіді на питання стосовно методики проведення певної форми виховної роботи треба мати на увазі, що саме поняття «методика» полягає у відтворенні конкретних кроків з реалізації цієї форми.

План відповіді:

- коротка характеристика даної форми (не означення!)
- найбільш важлива виховна мета її проведення. (можливі знання,

уміння, навички або реалізація певного напрямку виховання)

- План проведення.
- Необхідні прийоми, що використовуються задля підсилення виховного ефекту від даного заходу.
- Приблизна тематика таких заходів залежно від вікових та індивідуальних особливостей вихованців.
- Очікуваний результат.